

Leernetwerken **Yn'e Buorren**

Hoe ouderen langer thuis kunnen blijven wonen

**De leernetwerken
van 'Yn'e Buorren'
passen in de huidige
ontwikkelingen**

Inleiding

In deze brochure beschrijven we de uitgangspunten van de leernetwerken 'Yn'e Buorren', zoals die zijn opgezet door de Kwadrantgroep, welzijnsorganisatie Kearn, de gemeentes Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel en NHLStenden Hogeschool. Deze leernetwerken zijn gericht op ouderen die zelfstandig thuis willen blijven wonen. Na de beschrijving van de uitgangspunten van het leernetwerk volgt een praktische uitwerking van de door de leernetwerken van 'Yn'e Buorren' gehanteerde werkwijze.

Belangrijke redem voor het maken van deze brochure is een aanbeveling die door Platform 31, in opdracht van ZonMw, werd gegeven in een rapportage over de waarde van leernetwerken: "Maak de resultaten (inhoud én proces) van het leernetwerk zichtbaar om de leernetwerken bekendheid en status te geven, deelnemers te enthousiasmeren en nieuwe deelnemers te werven" (Barendrecht et al., 2021).

Met deze brochure wil NHLStenden Hogeschool anderen dan ook handvatten bieden en inspireren om nieuwe leernetwerken op te kunnen zetten.

De leernetwerken van 'Yn'e Buorren' passen in de huidige ontwikkelingen waarin we als maatschappij te maken hebben met zowel vergrijzing als ontgroening. De zorg verlangt een andere inrichting dan we tot nu toe gewend waren en samenwerking tussen diverse disciplines binnen het sociale domein en zorg is hierbij noodzakelijk. Een leernetwerk kan een middel zijn in die noodzakelijke verandering. De leernetwerken van 'Yn'e Buorren' zijn gericht op integrale ouderenzorg en interdisciplinaire samenwerking in de wijk. Een leernetwerk biedt deelnemers ruimte om de automatische piloot uit te zetten, te reflecteren en ruimte te nemen om een gezamenlijke taal te vinden en die om te zetten in andere manieren van kijken en werken.

Achterliggende gedachte leernetwerken

Dialogo centraal De leernetwerken steunen op verschillende theoretische uitgangspunten waardoor een eclectische manier van werken ontstaat. De basis voor de leernetwerken van ‘Yn’e Buorren’ ligt evenwel in de dialogische filosofie. Van oudsher wordt het belang van dialoog al onderstreept als manier om te leren, met als meest bekende vorm de Socratische dialoog. In de dialogische filosofie wordt de ontmoeting tussen mensen gezien als essentieel. In de ontmoeting wordt het individuele overstegen en ontstaat er ruimte voor dialoog en daarmee voor wederkerige groei en transformatie. Juist door deze dialoog kunnen nieuwe inzichten ontstaan (Bessant, 2018, p.128).

Volgens filosoof Bohm (2020) is de grootste hindernis voor een dialoog dat “mensen allerlei vooronderstellingen en meningen hebben en die gaan verdedigen.” In een dialoog is het juist van belang om verschillende perspectieven toe te laten door de ander te ontmoeten en te zien. Om de ander te ontmoeten is letterlijk en figuurlijk ruimte nodig. Deze ruimte kan worden gecreëerd door te vertragen. Er wordt geprobeerd om in plaats van het *denken over cliënten* over te stappen naar het *voelen als mens (cliënt)* en elkaar daarin te vinden. Er wordt gewerkt

vanuit het appèl dat *de ander* op ons doet als mens, zoals Levinas beschrijft (zie bijvoorbeeld Keij, 2019). Er wordt gewerkt vanuit totale gelijkwaardigheid, maar tegelijkertijd wordt erkend en aanvaard dat de ander radicaal anders is dan wijzelf en dat we *de ander* niet volledig kunnen kennen, eveneens passend bij het gedachtegoed van Levinas (Keij, 2019).

Vanuit het voelen als mens, en het weten dat de ander niet volledig kan worden gekend, kunnen eigen automatismen en overtuigingen worden herkend en bevraagd. Hiermee ontstaat ruimte voor het niet-weten, waarmee ook ruimte ontstaat om oprecht nieuwsgierig te zijn naar perspectieven van andere deelnemers van een leernetwerk. Ook ontstaat er ruimte om open te staan voor de ander. Wanneer het lukt om op deze manier, vanuit voelen en niet-weten, open te staan voor verschillende perspectieven, ontstaat een beweging waarbij professionals anders kunnen leren kijken. Daarmee ontstaat ook een basis voor transformatief leren (zie bijvoorbeeld Ruijters, 2016); er ontstaat ruimte voor nieuwe perspectieven, voor gezamenlijke taal en nieuwe manieren van werken. Dit proces vraagt tijd, maar is noodzakelijk voor

duurzame verandering bij complexe casuïstiek. Daarbij spelen zogenaamde trage vragen (Kunneman, 2005) vaak een rol; vragen die geen directe, snelle oplossing verdragen (zie Vosselman & Van Hout, 2022).

In een leernetwerk zitten idealiter mensen die een gevoel van verantwoordelijkheid en urgentie delen en die vertegenwoordigd zijn vanuit verschillende disciplines in organisaties. Op deze manier kan aan de hand van diverse perspectieven een dialoog ontstaan en kan men als groep komen tot vernieuwende inzichten en manieren van werken. Vanuit het idee dat de ander nooit volledig gekend kan worden (Keij, 2019), is het van belang dat inzichten en nieuwe manieren van werken die voortkomen uit een leernetwerk altijd bij de desbetreffende ander, de cliënt(en), worden getoetst. Door gezamenlijke ideeën te toetsen bij cliënt(en) wordt het leren een doorgaand proces.

Bij alles wat er in een leernetwerk gebeurt, wordt dus vanuit de mens naar de mens en diens omgeving gekeken in plaats van vanuit individuele professionele automatismen, protocollen en eventuele onmogelijkheden. Compassie en mededogen vormen belangrijke

uitgangspunten. Ook wanneer er geen oplossing lijkt te zijn, blijft de opgave hoopvol te zijn en samen te blijven zoeken. De mogelijkheid om *geen actie* in te zetten verdient hierbij aandacht, passend bij de eerdere opmerking dat *trage vragen* geen directe oplossing verdragen. In het kader van de presentietheorie van Andries Baart (2003) wordt dit ook wel de *latende modus* genoemd. Juist het bij de cliënt blijven, het present zijn (Baart, 2003), kan essentieel zijn in complexe situaties

waar geen *snelle oplossingen* voorhanden zijn.

Vormgeven van een leernetwerk

Het leernetwerk Yn'e Buorren is vormgegeven vanuit ideeën van een Community of Practice (COP) (zie Coenders, 2012). Een COP wordt door Coenders beschreven als “een groep mensen die een zorg, probleem of passie over een bepaald domein delen en hun kennis en vaardigheden willen verdiepen door een continue uitwis-

seling hierover. Het domein is waar mensen elkaar in beginsel op vinden doordat ze ergens tegenaan lopen en vragen hebben. Vanuit meerdere perspectieven worden ervaring en kennis gedeeld en ontwikkeld waardoor er sprake is van domeinoverstijgend leren en werken.” Het geheel is een iteratief zoek- en leerproces. Door vertraging ontstaat ruimte voor dialoog en andere oplossingen dan die waar meteen aan wordt gedacht in de waan van de dag of vanuit één bepaald perspectief.

**Compassie en
mededogen
belangrijke
uitgangspunten**

Hoe werkt het in de praktijk?

We beschrijven de aanpak van 'Yn'e Buorren'. Bij 'Yn'e Buorren' zijn de leernetwerken van de dorpen Buitenpost, Harkema en Surhuisterveen aangesloten. Het leernetwerk in Buitenpost is in 2019 opgestart en die van Harkema en Surhuisterveen in 2022. De leernetwerken van 'Yn'e Buorren' zijn gericht op integrale ouderenzorg en interdisciplinaire samenwerking in de wijk. Centraal staan steeds de mensen en hun netwerk die een (in)directe hulpvraag hebben; de mensen waar zorgen over zijn bij professionals en/of de omgeving, de mensen die een hulpvraag hebben waar professionals en/of het netwerk niet goed raad mee weten. Zij vormen te allen tijde de basis.

Welke partijen betrekken Aangezien van en met elkaar leren centraal staat in een leernetwerk is het van belang om mensen te betrekken uit verschillende professies en domeinen. Essentieel is ook dat er vanuit de doelgroep zelf zogenaamde ervaringskennis wordt ingebracht. Idealiter is de oudere aanwezig die centraal staat in de casus. Aangezien dit vaak niet mogelijk is, sluiten bij de leernetwerken van 'Yn'e Buorren' ouderen aan uit de desbetreffende regio.

Zij kunnen perspectieven inbrengen vanuit hun leefwereld om zo ook de kans te verkleinen dat deelnemers slechts vanuit professionele kaders denken. In een leernetwerk van 'Yn'e Buorren' is de doelgroep dus betrokken. Dit naast professionals uit zorg en welzijn, partijen als de kerk, het verenigingsleven en beleidsambtenaren. Zo ontstaan diverse perspectieven, die van meerwaarde zijn als het gaat om samen leren.

Betrokken partijen in de huidige leernetwerken van 'Yn'e Buorren' zijn (in wisselende samenstellingen):

- Professionals Welzijn (opbouwwerker Kearn)
- Professionals Zorg (verpleegkundigen, casemanager dementie Kwadrantgroep)
- Gebiedsteam gemeente Achtkarspelen (WMO)
- Ouderen uit het gebied
- Kerk
- Huisarts/ POH ouderenzorg

Het is van belang dat er gewerkt wordt met een relatief vaste groep, omdat het gaat om een gezamenlijk leerproces waarin ook vertrouwen een belangrijke rol speelt. Dat vraagt continuïteit.

Duur en frequentie leernetwerk-bijeenkomsten Een bijeenkomst van een leernetwerkbijeenkomst van 'Yn'e Buorren' duurt twee uur en wordt ongeveer om de zes weken gepland. Wanneer een netwerk op elkaar ingespeeld raakt en de manier van denken en werken leert kennen, kan met een lagere frequentie worden volstaan. De groep bepaalt de looptijd van een leernetwerk.

Rol procesbegeleider Naast gedreven deelnemers met verschillende achtergronden, is een procesbegeleider aanwezig bij de bijeenkomsten. Deze dient voldoende kennis te hebben van de uitgangspunten van een leernetwerk en bewaakt het proces gedurende de bijeenkomsten. De procesbegeleider werkt vanuit een oplossingsgerichte en systemische benadering en faciliteert daarmee de gezamenlijke zoektocht. De procesbegeleider is mede participant in het niet-weten, is oprecht nieuwsgierig naar de perspectieven van deelnemers en geeft vertrouwen en erkenning aan de groep om te komen tot inzichten en daarmee nieuwe manieren van werken, zoals dit ook bij oplossingsgericht werken de basis vormt (Anderson & Goolishian, 1992).

Er is zowel sprake van erkenning voor de krachten en mogelijkheden van de cliënt en diens netwerk dat centraal staat, alsook voor de deelnemers van het leernetwerk om te komen tot passende acties.

Casuïstiek Bij de leernetwerken van 'Yn'e Buorren' wordt gewerkt aan de hand van ingebrachte casuïstiek, een manier die goed kan werken in een leernetwerk (Barendrecht et al., 2021). Een van de aanwezige deelnemers brengt een complexe, urgente en actieve casus in. Voorafgaand aan de bijeenkomst wordt afgesproken wie een casus inbrengt. Deze casus wordt aan het begin van de leernetwerkbijeenkomst door de inbrenger geanonimiseerd gedeeld met de groep.

Veiligheid en privacy Tijdens de bijeenkomst worden geen namen genoemd om privacy te waarborgen. Tevens hebben alle deelnemers tijdens de eerste bijeenkomst een geheimhoudingsverklaring ondertekend.

Welke manier van werken kun je inzetten?

Design Thinking Tijdens de leernetwerkbijeenkomsten van 'Yn'e Buorren' wordt de Design Thinking cyclus gevolgd (zie ideo.com en Van't Veer et al., 2020). Dit is een manier van werken waarbij *de ander* het uitgangspunt vormt en op een beschouwende, analytische en creatieve manier gezamenlijk wordt gezocht naar nieuwe manieren van werken.

De eerste fase, de *empathize fase / in de huid kruipen van*, is de belangrijkste fase voor een leernetwerk; hierin wordt de basis gelegd voor de vervolgstappen en daarom is het wenselijk om (minimaal) een halfuur voor deze fase uit te trekken. Deze eerste fase wordt hieronder verder beschreven.

1 In de huid kruipen van... (empathize fase) Deze eerste fase wordt in de design thinking cyclus de *empathize fase* genoemd (zie Van't Veer, 2020). Het gaat in deze fase in de kern om *het je kunnen verplaatsen in de ander*, tegelijkertijd wetende dat je een ander nooit helemaal kunt kennen. Door te vertragen, door weg te blijven van de 'automatische piloot' en je daadwerkelijk voor te stellen dat jij de persoon uit de casus bent/ had kunnen zijn, zonder het *alsof* karakter te verliezen. In deze fase kan het

helpen je systematisch voor te stellen, te voelen wat deze persoon uit de casus *denkt en voelt, ziet, hoort, zegt en doet*. Een manier om deze fase te doorlopen is bijvoorbeeld door *empathy mapping* (zie Van't Veer, 2020).

Hieronder volgt een voorbeeld van een gefingeerde casus die is gebaseerd op diverse ingebrachte cases in het leernetwerk 'Yn'e Buorren'.

Achtergrondgegevens: Echtbaar (mevrouw 80, meneer 87) willen nog zo lang mogelijk zelfstandig blijven wonen op hun boerderij waar meneer altijd boer is geweest. Het echtpaar heeft drie kinderen, waarvan één recent is overleden. Geen van de kinderen wil de boerderij overnemen. De weilanden en schuren worden door een bevriende boer uit de buurt gehuurd en onderhouden.

Beschrijving huidige situatie: Mevrouw heeft tijdje terug haar heup gebroken waardoor ze in het ziekenhuis terecht kwam. Een zoon heeft in die periode contact opgenomen met de huisarts in verband met zorgen over vergetachtigheid en 'bijzonder gedrag' van meneer. Volgens artsen is er sprake van beginnende dementie. Dit wordt door meneer zelf ontkend. Meneer is altijd een optimistische en maatschappelijk

betrokken en actieve man geweest. Hij vindt het belangrijk om iets te kunnen betekenen voor anderen. De laatste maanden merkt hij dat hij steeds meer naar binnen gekeerd raakt. Hij vraagt zich soms af 'waar hij zijn bed nog voor uit moet komen'. Zijn vrouw heeft het idee dat het allemaal niet meer hoeft voor haar man, maar durft hier niet met hem over te praten. Meneer zelf geeft aan dat er niets met hem aan de hand is en dat hij met rust wil worden gelaten. Hij laat zijn vrouw, kinderen, kleinkinderen en de dominee wel toe. Daar kan hij ook zichtbaar van genieten. Mevrouw deed, tot ze haar heup brak, alles in de huishouding zelf. Daar is ze trots op en ze geeft aan dat 'zorgen voor' haar manier is om er voor anderen te zijn. Maar sinds de nieuwe heup begint het huis te vervuilen. Volgens artsen belast ze haar heup te veel en is huishoudelijke hulp nodig. Het echtpaar wil echter geen hulp van 'vreemden'. Het herstel van de heupoperatie valt mevrouw tegen en ze maakt zich zorgen over de toekomst, maar ze rekent erop dat alles weer beter wordt.

Netwerk: Het echtpaar heeft drie kinderen. Eén dochter, met wie ze goed contact hadden, is vorig jaar overleden. Meneer en mevrouw praten hier niet over. De kinderen volgen hun ouders

in de keuze om geen hulp te willen. Ze willen graag helpen, maar wonen ver weg, waardoor maximaal één keer per week een van de kinderen langskomt. Broers en zussen van het echtpaar zijn niet in staat om hulp te bieden of zijn overleden. Met één broer van meneer is nog af en toe contact. Er is goed contact met de burens.

Zorgen: *Er zijn zorgen bij de professional over overbelasting bij mevrouw – lichamenlijk, en ook psychisch, vanwege haar verdriet en ook omdat ze zich zorgen maakt over haar man. Hij lijkt tobberig en geeft regelmatig aan dat het voor hem niet meer hoeft, terwijl hij in principe nog veel kan.*

Na het presenteren van de casus wordt aan alle deelnemers gevraagd zich in te leven in één van de personen – de groep kiest voor één persoon – en voor zichzelf na te gaan wat deze persoon zou kunnen **voelen en denken, zien, horen en zeggen en doen**. Een van de manieren om dit te doen is door deelnemers per aspect vijf minuten ideeën op post-its te laten noteren en deze vervolgens op een flipover-poster te plakken die per thema beschikbaar is. Dit betekent dat deelnemers twintig minuten in stilte ‘in de huid kruipen van’, waarna deelnemers hun post-its

op de juiste flipover-poster plakken (voor elk aspect, **voelen en denken, zien, horen en zeggen en doen**, is er een aparte poster). De ervaring leert dat deze manier van werken de nodige vertraging oplevert waardoor deelnemers stil kunnen staan bij de ander als mens en ook ruimte maken voor andere perspectieven.

Na het inleven door deelnemers aan de hand van de vier aspecten (**voelen en denken, zien, horen en zeggen en doen**), worden ideeën door de groep waar mogelijk geordend en ondergebracht bij overkoepelende thema’s. Er wordt kennisgenomen van de diverse perspectieven en vanuit het gezamenlijk bespreken van de ideeën wordt aan de groep gevraagd waar de persoon uit de casus pijn en winst zou kunnen ervaren (zie Van’t Veer, 2020). Vervolgens wordt gezamenlijk gezocht naar de vraag die zou kunnen leven in deze casus. Het zoeken van de vraag vormt de volgende fase in de Design Thinking cyclus, die de ‘**define fase**’ wordt genoemd (zie Van’t Veer, 2020) en hieronder wordt beschreven.

2 De vraag zoeken (define fase)
In de **define fase**, die in de leernetwerken het zoeken naar de vraag wordt genoemd, wordt gezocht naar

welke vraag er zou kunnen bestaan, gezien alle informatie die er tijdens de eerste ronde is opgehaald.

In de leernetwerken van ‘Yn’e Buorren’ is er vanuit de persoon die een casus inbrengt vrijwel altijd een achterliggende vraag die is ontstaan vanuit een bepaalde handelingsverlegenheid. Vanuit de geschetste casus zou dit bijvoorbeeld onderstaande vraag kunnen zijn:

Vraag vanuit de hulpverlening: *‘Hoe organiseer ik goede zorg die veilig is terwijl er geen ziekte-inzicht is bij meneer en beide ouderen geen hulp willen?’*

Gedurende de verschillende bijeenkomsten van leernetwerk ‘Yn’e Buorren’ is gebleken dat professionals vaak gewend zijn actiegericht te werk te gaan en hun referentiekader als professional in te zetten. Door te vertragen en te proberen als mens te voelen, kunnen er andere inzichten ontstaan. Het samen in de huid kruipen van een persoon uit de casus en het delen van de ontstane perspectieven zorgt ervoor dat er vanuit de mens wordt gekeken en er nagedacht wordt over de vragen van de persoon zelf. Zoals eerder benoemd, wordt expliciet stilgestaan bij de vraag naar het juiste helpen, waarbij niet de professional, maar de ander centraal staat (Keij, 2019).

Het gezamenlijk zoeken naar de vraag kan bijvoorbeeld worden gedaan door alle deelnemers te vragen welke vraag zij denken dat er leeft bij de persoon en deze voor zichzelf op te schrijven. Vervolgens kan elke deelnemer zijn of haar vraag voorlezen en/of kan worden gevraagd om een of twee belangrijke woorden te noemen die door een van de groepsleden worden genoteerd op een flipover-poster die zichtbaar is voor de gehele groep. Op basis van de voorgelezen vragen of verzamelde woorden wordt door de groep gezamenlijk een vraag geformuleerd. Deze vraag dient als basis voor de volgende stap in de cyclus waarin wordt nagedacht over mogelijke acties voor de desbetreffende casus.

Voorbeelden van vragen die door deelnemers zijn geformuleerd voor de personen uit de casus zijn:

Mogelijke vraag van mevrouw: *hoe kan ik mijn eigen leven zinvol inrichten en accepteren dat mijn man verandert?*

Mogelijke vraag van meneer: *hoe kan ik nog het gevoel hebben van betekenis te zijn voor een ander?*

Aangezien de groep in de eerste fase heeft gekozen voor het inleven in één

persoon, wordt er ook gewerkt met een vraag voor die ene persoon. Op basis van bovenstaande gaat de groep met één vraag verder naar de volgende fase van de design thinking cyclus, de *ideate fase*. Deze wordt hieronder beschreven.

3 Ideeën genereren n.a.v. de casus (ideate fase) De derde fase in de Design Thinking cyclus is die van ideeën genereren; de zogenaamde *ideate fase*. Zodra de groep vanuit de casus een gezamenlijke vraag heeft geformuleerd, wordt er ruimte gecreëerd voor creativiteit. Deelnemers krijgen de opdracht om op basis van de twee voorgaande stappen hun creativiteit te gebruiken voor het bedenken van acties die aansluiten bij de vraag. Dit kan in de vorm van een brainstorm met post-its, maar er kunnen ook andere creatieve werkvormen worden ingezet (zie bijvoorbeeld Van't Veer, 2020). Tijdens de leernetwerken van 'Yn'e Buorren' wordt gewerkt met een brainstorm waarbij deelnemers zoveel mogelijk acties noteren op post-its. De procesbegeleider kan de creativiteit stimuleren door bijvoorbeeld te vragen wat voor acties Hendrik Groen of Pippi Langkous zouden verzinnen. In deze fase staat creativiteit voorop en gelden er geen belemmeringen als het gaat

om tijd, ruimte en geld. Alle genoteerde acties kunnen vervolgens op een flipover-poster worden geplakt, waarna wordt overgegaan naar de volgende fase in de Design Thinking cyclus, de *prototyping fase*, waarin de groep kiest welke acties worden ingezet.

4 Kansrijke acties (prototyping fase) In deze fase stelt de groep vast welke acties het meest kansrijk zijn. Mogelijk kan er onderscheid worden gemaakt tussen acties die meteen kunnen worden ingezet voor de actuele casus en acties die op de langere termijn voor meerdere cases van belang kunnen zijn. Ook kunnen acties worden gecombineerd tot nieuwe acties. Op basis van het gesprek komt men tot een concreet actieplan met daarin opgenomen wie wat gaat doen.

In tabel 1 worden voorbeelden beschreven van concrete acties die naar aanleiding van de eerder beschreven casus zijn genoemd.

Het is van belang om voldoende tijd te reserveren voor het genereren van ideeën en het vaststellen van concrete acties ten aanzien van de ingebrachte casus. Bij de leernetwerken van 'Yn'e Buorren' wordt voor deze fases samen

Mensen uit verenigingsleven betrekken/vragen langs te gaan	Contact met de kerk om te kijken wat zij kunnen doen: ondersteuning en mogelijke activiteiten?	Netwerk in kaart brengen en betrekken
Boodschappen thuis laten bezorgen	Individueel traject (fysio) met mevrouw. Stoeltjesgym fitness	Alzheimercafé onder de aandacht brengen
'Saar aan huis' (aanvullende mantelzorg, ook bij dementie)	POH-er die met regelmaat langskomt om te horen hoe het gaat	Gesprek met kinderen erbij, laagdrempelig insteken
Situatie in kaart brengen (huisarts/POH)	Casemanager dementie betrekken	Hobby's van meneer en mevrouw in kaart brengen: hoe hierop aan te sluiten? Meneer die bijvoorbeeld op boerderij mag helpen
Mogelijkheden POH/GGZ/kerk om het te hebben over mogelijk onverwerkt verdriet	Wandelgroep 80+, dagbesteding bespreken	Kangoeroewoning
Koffiedrinkuurtje in het dorp	Aandacht voor zingeving op de 'oude dag'	Woning aanpassen aan mogelijkheden/ levensloopbestendig
Individueel gesprek met POH om wensen in kaart te brengen	Buren betrekken om af en toe te kijken hoe het gaat	Uitje samen, bijvoorbeeld met de Zonnebloem

Tabel 1: concrete acties

ruim een half uur gereserveerd. Nadat er gezamenlijk een actieplan is gemaakt, wordt in de praktijk de vijfde fase ingegaan, de zogenaamde *deliver fase* uit de Design Thinking cyclus, waarin het plan wordt uitgetest.

5 Praktijktest (deliver fase) Met de focus op de praktijk bij de leernetwerken van 'Yn'e Buorren' is het van belang dat de deelnemers de acties ook ten uitvoer brengen. Het

uitvoeren is wat in deze laatste fase, de *deliver fase*, centraal staat. Wat tijdens de vorige fases is bedacht in de groep, wordt nu in de praktijk getest. Door deze test in een daaropvolgende bijeenkomst te evalueren ontstaat een cyclisch leerproces. Wanneer acties niet het gewenste resultaat hebben, kan dezelfde casus tijdens een volgende leernetwerkbijeenkomst opnieuw worden ingebracht en kan dezelfde cyclus opnieuw worden doorlopen.

De bedachte acties, of de afspraak om juist geen acties in te zetten, worden waar mogelijk door kennis ondersteund; bijvoorbeeld kennis omtrent vergelijkbare acties. Zo worden praktijk, beleid en wetenschap geïntegreerd. Aangezien het echter gaat om complexe vraagstukken en het zoeken is naar nieuwe manieren van werken, speelt ook *trial & error* een rol, om hiermee ruimte te kunnen bieden aan nieuwe ideeën.

Wat leveren leernetwerken op?

Door Platform 31 (Barendrecht et al., 2021) zijn aan de hand van de vijf vormen van waarde van Wenger et al. (2011) de opbrengsten van leernetwerken in kaart gebracht. Het gaat hierbij om waarde voor de deelnemers aan / leden van het leernetwerk, de ouderen en de organisaties waar de deelnemers werken. Deze verschillende vormen van waarde worden hieronder beschreven, aangevuld met kennis, inzicht en ervaring uit de leernetwerken van 'Yn'e Buorren'. Deze zijn in 2023 opgedaan in verschillende leernetwerken, door observatie en actieve participatie van een docent-onderzoeker van NHLStenden.

Directe waarde Hierbij gaat het om de uitwisseling van deelnemers aan een leernetwerk. Dit kan met elkaar zijn binnen het leernetwerk, maar ook daarbuiten, bijvoorbeeld om collega's te inspireren. Leden van 'Yn'e Buorren' geven aan dat dit zeer waardevol is en dat zij elkaar niet alleen rondom de casuïstiek van het leernetwerk kunnen vinden, maar elkaar ook opzoeken voor andere of meer algemene vragen.

Potentiële waarde Hierbij gaat het om "het vergroten van het kennis-kapitaal, zoals een geoefende vaar-

digheid of een ander perspectief op een probleem." (Barendrecht et al., 2021). Ook bij de leernetwerken van 'Yn'e Buorren' geven leden aan dat ze bijvoorbeeld meer vanuit de cliënten denken en dat ze nieuwe inzichten hebben gekregen. Tevens hebben ze nieuwe mensen leren kennen door hun deelname.

Toegepaste waarde Dit is het in de praktijk brengen van de ideeën voor acties die het leernetwerk heeft opgeleverd. Platform 31 geeft aan dat dit wel in het onderwijs, maar nog niet altijd in de praktijk werd gezien, aangezien het veranderen van werkwijzen veel energie vergt (Barendrecht et al., 2021). Voor de leernetwerken van 'Yn'e Buorren' geldt dat het onderwijs (NHLStenden Hogeschool) betrokken is als partner, onder meer bij de begeleiding van procescoördinatie, maar dat de voornaamste meerwaarde van leernetwerken in de praktijk terug te vinden is. Het zijn de praktijkprofessionals die de acties uitvoeren. Hiermee zijn de leernetwerken van grote toegepaste waarde voor de praktijk.

Verbeterde praktijk Waar Platform 31 beschrijft dat er sprake is van een verbeterde praktijk "wanneer een lid

van het leernetwerk zelf het gevoel heeft dat het werk doeltreffender of gemakkelijker (efficiënter) verloopt” (Barendrecht et al., 2021), gaat het bij de leernetwerken van ‘Yn’e Buorren’ expliciet over de vraag of de zorg voor de desbetreffende cliënt beter is. De cliënt en diens netwerk hebben de belangrijkste stem. Het rapport van Platform 31 geeft aan dat deelnemers van leernetwerken de cliënt en diens behoefte nu meer centraal stellen. Dit geldt ook voor ‘Yn’e Buorren’ en dat heeft zijn weerslag op het werkplezier. Professionals weten elkaar ook beter te vinden, wat ten goede komt aan de doelgroep waarmee zij werken.

Herijkte waarde Herijkte waarde verwijst naar een herziening van wat

waardevol is en past ook bij het eerder genoemde transformatieve leren. In het rapport van Platform 31 wordt beschreven dat dankzij deelname aan de leernetwerken “er bij de vraag naar *wat heeft de cliënt nodig* een verschuiving lijkt te zijn opgetreden van het *deskundigenoordeel* naar *luisteren naar de cliënt*.” (Barendrecht et al., 2021). Dit is wat ook door deelnemers van ‘Yn’e Buorren’ wordt aangegeven, hoewel luisteren veelal al een centrale plek had. Het gaat erom present te zijn bij de cliënt. De meerwaarde zit tevens in meer interprofessioneel samenwerken en gedeelde verantwoordelijkheid om ook niet te kunnen handelen. Ook hier past de presentiebenadering; present zijn zonder eigen actieve agenda (Baart, 2020).

**Het gaat erom present
te zijn bij de cliënt**

Wat hebben de leernetwerken van Yn'e Buorren tot nu toe opgeleverd?

Hieronder worden kansrijke acties beschreven die in de diverse leernetwerkbijeenkomsten van 'Yn'e Buorren' aan bod zijn gekomen.

Kansrijke acties die al zijn ingezet naar aanleiding van de leernetwerken Het leernetwerk 'Yn'e Buorren' draait sinds 2019. Naar aanleiding van elke bijeenkomst zijn talloze ideeën aangedragen voor uiteenlopende casuïstiek. In onderstaande wordt een aantal van deze ideeën verder uitgewerkt.

De wijk betrekken

- Wanneer er zorgen zijn over buurtbewoners en deze buurtbewoners zo weinig mogelijk externe hulp willen, kan bijvoorbeeld met behulp van een 'buurtthermometer' in kaart worden gebracht hoe betrokken de buurt is, zodat professionals daar gebruik van kunnen maken;
- Samenwerken met laagdrempelige voorzieningen met een breed bereik zoals supermarkten, door bijvoorbeeld een klets-kassa en/of koffiehoekje te openen. Een supermarkt is een plek met een groot bereik waar welzijns- en

andere professionals gebruik van kunnen maken;

- Een sociale kaart maken die voor iedereen toegankelijk is zodat krachten gebundeld kunnen worden, samen kan worden opgetrokken en er snel kan worden geschakeld;
- Welzijnscoaches die samenwerken met huisartsen;
- Maatjesprojecten opzetten.

Eigen kracht van ouderen, hun familie en netwerk gebruiken

- Het gesprek met betrokkenen aangaan volgens de principes van een *eigen kracht conferentie* (zie bijvoorbeeld eigen-kracht.nl) of een interdisciplinair overleg organiseren waarbij betrokkenen/netwerk kunnen aansluiten.

Zichtbaarheid voor ouderen stimuleren

- Een zichtbare plek creëren waar ouderen met vragen altijd terecht kunnen, maar waarmee ouderen ook actief kunnen worden opgezocht, bijvoorbeeld met een bus in de wijk;
- Standaard huisbezoek bij

(bijvoorbeeld) 75 jaar, uit te voeren door getrainde vrijwilligers. Door bij iedereen langs te gaan krijg je zicht op wat mensen willen brengen, bijvoorbeeld in de vorm van vrijwilligerswerk, maar ook op wat ze wellicht nodig hebben.

Aandacht voor zingeving

- Op het gebied van zingeving kan er contact worden gezocht met de kerk, of bijvoorbeeld met 'Sichtpunt' (geestelijke verzorging in de provincie Friesland) van waaruit mensen in gesprek kunnen over levensvragen en zingeving. Sichtpunt is er voor iedereen, ongeacht levensovertuiging of geloof;
- Ook aan de hand van het spinnenweb van positieve gezondheid (zie Huber, 2013) kan aandacht worden geschonken aan zingeving in het contact met ouderen.

Bij mogelijke oplossingen waar de waarden autonomie en veiligheid om voorrang strijden kan bijvoorbeeld gebruik worden gemaakt van de *Signs of Safety*-aanpak voor ouderen (zie bijvoorbeeld huiselijkgeweld.nl).

Wat zijn bevorderende en belemmerende factoren?

Ervaren succesfactoren en belemmeringen bij het opzetten en vormgeven van de leernetwerken van 'Yn'e Buorren', komen overeen met de factoren die zijn beschreven in een rapport van Platform 31 (Barendrecht et al., 2021) over de waarde van leernetwerken. Deze zullen hieronder verder worden beschreven en opnieuw, waar nodig, worden aangevuld met ervaringen uit de leernetwerken van 'Yn'e Buorren'.

Financiering Financiering is nodig om medewerkers ruimte te geven voor deelname aan een leernetwerk. Platform 31 (Barendrecht et al., 2021) beschrijft dat dit juist bij organisaties in zorg en welzijn nodig is, aangezien de financieringsstructuur veelal gericht is op directe en meetbare uitkomsten, waar een leernetwerk juist een middel is om hiervan los te komen en andere mogelijkheden te onderzoeken. Een aanvulling vanuit het leernetwerk 'Yn'e Buorren' is dat ook volle caseloads een negatieve invloed kunnen hebben op bijvoorbeeld creativiteit en het denken in oplossingen.

Voorlopers inspireren Het is raadzaam om mensen te vragen die een gedeelde urgentie voelen om zaken anders te organiseren en die ook het

belang inzien van samenwerking als sleutel tot de omgang met complexe vraagstukken. Mensen die het aandurven om eigen overtuigingen los te laten en gezamenlijk te leren. Een aanvulling vanuit 'Yn'e Buorren' is om ook te zorgen voor bestuurlijk enthousiasme en draagvlak voor de leernetwerken. Vanuit deze basis kunnen andere mensen en organisaties worden geënthousiasmeerd.

Ervaringsdeskundigen verbreden de blik Het perspectief van ervaringsdeskundigen is van belang om nog beter vanuit het mens-zijn te kunnen denken, in plaats van alleen vanuit een professioneel perspectief. Bij de leernetwerken van 'Yn'e Buorren' zijn één of meer ouderen betrokken om mee te denken en mee te leren.

Leren is een proces Een leernetwerk gaat niet over snel handelen, maar over samen vertragen om te kunnen leren wat voor een mens in een specifieke context goed zou kunnen zijn. Het gaat niet om snelle acties, maar om "het ontwikkelen van de vaardigheid om samen, ieder vanuit zijn/haar vakgebied, een situatie te begrijpen en samen te komen tot een werkwijze waarin ieders expertise (inclusief die

van de cliënt) optimaal wordt benut." (Barendrecht et al., 2021).

Creëer ontmoeting Voor een leernetwerk is ontmoeting nodig, liefst fysiek. Waar in het rapport van Platform 31 (Barendrecht et al., 2021) de samenwerking tussen onderwijs en praktijk een centrale rol heeft, wordt bij de leernetwerken van 'Yn'e Buorren' vooral gefocust op samenwerking in de praktijk, waarbij kennis van daaruit weer verder kan worden geïmplementeerd in het onderwijs. Om samen te kunnen leren zijn tijd, ruimte en ontmoeting cruciaal.

Casusbespreking werkt Door Platform 31 is beschreven dat leren aan de hand van casuïstiek goed werkt: "In het gezamenlijk zoeken naar ieders rol en verantwoordelijkheid in de oplossing van de vragen die de casus oproept, worden mogelijkheden en beperkingen helder waaraan ieder vanuit zijn of haar organisatie gebonden is" (Barendrecht et al., 2021). Werken vanuit een casus is ook wat in de leernetwerken van 'Yn'e Buorren' gebeurt. Wanneer het gaat over mogelijkheden en beperkingen waar professionals vanuit hun organisatie aan gebonden zijn, dan zou je dit ook tijdens een leernetwerk-

bijeenkomst kunnen bespreken. Met als doel om erachter te komen hoe je dit communiceert met de bestuurlijke laag in een organisatie, zodat daadwerkelijke verandering kan worden doorgevoerd waar nodig.

Beperk geografische spreiding

Platform 31 (Barendrecht et al., 2021) beschrijft de voordelen van het beperken van de geografische spreiding van een leernetwerk. Overzichtelijke lokale leernetwerken lijken effectief. Dit is ook wat bij de leernetwerken van 'Yn'e Buorren' wordt gemerkt: professionals zijn hierin betrokken bij een overzichtelijk werkgebied van waaruit de casus wordt ingebracht. Wanneer professionals het werkgebied goed kennen, levert dat ook winst op als het gaat om bijvoorbeeld

collectieve acties die kunnen worden ingezet.

Bevorderende factoren die aan het bovenstaande kunnen worden toegevoegd, vanuit de ervaring met de leernetwerken van 'Yn'e Buorren', zijn:

Continuïteit in procesbegeleiding

Dit past bij de toegevoegde waarde die door Platform 31 wordt beschreven voor coördinatoren die langere tijd betrokken zijn bij een leernetwerk (Barendrecht et al., 2021). Een leernetwerk opzetten en bestendigen kost blijvend tijd en inzet. Vanuit NHLStenden worden procesbegeleiders opgeleid. In overleg wordt bepaald hoe lang er samen wordt opgetrokken en door de groep wordt bepaald hoe lang de looptijd is. Het

langstlopende leernetwerk van 'Yn'e Buorren' duurt ongeveer vijf jaar.

Expliciete aandacht voor collectieve en mogelijk preventieve acties

Gezien maatschappelijke ontwikkelingen zoals vergrijzing, tekorten in de zorg, maar ook minder sociale cohesie in buurten en dorpen, is het van belang om goed te kijken hoe vanuit het collectief kan worden omgegaan met complexe casuïstiek. Door de vraag te stellen wat ook anderen kunnen betekenen in plaats van alleen de partijen die 'zorg' bieden. Wat is er al in de buurt aanwezig, of wat zou men nodig hebben in een buurt en hoe kan dat ook in de desbetreffende casus worden ingezet? Dit kan mogelijk ook een bredere impact en preventieve werking hebben.

**Een leernetwerk opzetten
en bestendigen kost
blijvend tijd en inzet**

Bronnen

Anderson, H. & Goolishian, H. (1992). The client is the expert; a not-knowing approach to therapy. In: S. McNamee & K. Gergen (eds). *Therapy as social construction* (25-39). London: Sage

Barendrecht, C., Jansen Lorkeers, L., Van Straaten, B. (2021). De waarde van leernetwerken. Evaluatieonderzoek naar leernetwerken langdurige zorg en onbegrepen gedrag. Platform 31/ Onderzoeksinstituut IVO in opdracht van ZonMw, Den Haag.

Bessant, K. C. (2018). *The relational fabric of community*. Palgrave Macmillan, New York.
<https://doi.org/10.1057/978-1-137-56042-1>

Bohm, D. (2020). *Over dialoog. Helder denken en communiceren* (4e druk). Ten Have, Utrecht. (origineel werk gepubliceerd in 1996).

Coenders, M. (2005). Kenniscreatie in communities of practice Vliegwielen voor lerende organisaties? *Onderwijs en gezondheidszorg*, 29:141-145. DOI 10.1007/BF03071482

Keij, J. (2019). *Levinas in de praktijk. Een handleiding voor het best mogelijke helpen, privé en in de zorg* (7e druk). Klement/Pelckmans, Zoetermeer.

Kunneman, H. (2005). *Voorbij het dikke-ik. Bouwstenen voor een kritisch humanisme*. SWP/ Humanistic University Press, Amsterdam.

Vosselman, M., Van Hout, K. (2022). *Zingevende gespreksvoering. Helpen als er geen oplossingen zijn* (2e herziene druk). Boom uitgeverij, Amsterdam.

Wenger, E., Trayner, B., & de Laat, M. (2011). *Promoting and assessing value creation in communities and networks: a conceptual framework*. Rapport 18, Ruud de Moor Centrum, Open Universiteit.

Baart, A., van de Vrede, W. Present. *Vakbl Soc Werk* 21, 21-23 (2020). <https://doi.org/10.1007/s12459-020-0303-6>

Huber, M. *Naar een nieuw begrip van gezondheid: Pijlers voor Positieve Gezondheid*. *Tijds. gezondheids. wetenschappen* 91, 133-134 (2013). <https://doi.org/10.1007/s12508-013-0046-z>

Dit is een uitgave van het Talmalectoraat Wonen, Welzijn en Zorg op hoge leeftijd en het lectoraat Sociale Kwaliteit van NHL Stenden Hogeschool

Redactie: Margriet Hielkema, Ieta Berghuis, Jolanda Tuinstra, Geke Dijkstra

Ontwerp: Terwisscha & Wagenaar | Vormburo

September 2024

KwadrantGroep
kracht door verbinding

